

Nacka tingsrätt

Mark- och miljödomstolen

BEGÄRAN OM DELDOM

Mål nr M 4617-13, överklagad dispens enligt artskyddsförordningen för åtgärder i samband med anläggande av slutförvar för använt kärnbränsle i Forsmark, Östhammars kommun

A. Inledning

Målet gäller dispens enligt artskyddsförordningen för åtgärder i samband med anläggande och drift av Kärnbränsleförvaret i Forsmark. Länsstyrelsens beslut den 18 juni 2013 att bevilja sådan dispens har överklagats till domstolen av fem miljöorganisationer.

Domstolen har i beslut den 8 januari 2014 (aktbil. 28) förordnat att länsstyrelsens dispensbeslut tills vidare inte får verkställas (inhibition).

Domstolen har i beslut den 22 februari 2018 (aktbil. 70) vilandeförklarat målet i avvaktan på regeringens tillåtlighetsbeslut i domstolens mål M 1333-11 ("KBS-3-målet"). Sedan regeringens den 27 januari 2022 meddelat tillåtlighetsbeslut i KBS-3-målet har domstolen den 31 januari 2022 (aktbil. 71) beslutat att målet inte längre ska vila.

B. SKB:s talan

B.1 Länsstyrelsens dispensbeslut

Länsstyrelsen har i sitt beslut den 18 juni 2013 lämnat SKB artskyddsdispens för följande åtgärder.

- a) Gräva bort och skada orkidéer, lummerarter samt käppkrokmossa, skyddade enligt 8 §, vid ianspråktagande av mark och sådana konsekvenser som ansökan anger till följd av sänkt grundvattenyta.
- b) Plocka delar av käppkrokmossa, skyddad enligt 8 §, för transplantering vid nyetablering av lokaler för arten.

- c) Gräva bort och förstöra guckusko samt gulyxne, skyddade enligt 7 §, vid ianspråktagande av mark och sådana konsekvenser som ansökan anger till följd av sänkt grundvattenyta.
- d) Döda och skada mindre vattensalamander, vanlig groda, vanlig padda och snok, skyddade enligt 6 §, vid ianspråktagande av mark och sådana konsekvenser som ansökan anger till följd av sänkt grundvattenyta.
- e) Döda och skada exemplar av åkergroda, gölgroda och större vattensalamander skyddade enligt 4 § i samband med igenfyllning av dammar.
- f) Fånga och flytta större vattensalamander och gölgroda och dess rom och yngel skyddade enligt 4 § från gölar som fylls igen, till nyanlagda dammar.
- g) Skada och förstöra fortplantningsområden och viloplats för hasselsnok, gölgroda, större vattensalamander och åkergroda skyddade enligt 4 § i samband med ianspråktagande av mark och sådana konsekvenser som ansökan anger till följd av sänkt grundvattenyta.

Som villkor för dispensen har länsstyrelsen bl.a. föreskrivit följande.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska de sökta åtgärderna utföras i enlighet med vad sökanden angivit i ansökan och vad man i övrigt föreslagit eller åtagit sig i ärendet.
2. Innan befintliga gölar fylls igen eller i övrigt påverkas av slutförvaret ska dammar ha anlagts så att de tillsammans ersätter de befintliga gölarnas ekologiska funktion för gölgroda i närområdet. Det innebär att dammarna samt habitat kring dammarna är lämpliga för gölgroda samt att spel, grodrom och yngel har konstaterats i minst två av dammarna under minst två säsonger. Grodrom som sätts ut från befintliga gölar ska särskiljas från den rom som produceras i dammen.
3. De dammar som anläggs som kompensation för intrång i befintliga gölar ska vara färdigställda innan befintliga gölar fylls igen eller i övrigt påverkas av slutförvaret.
4. De dammar där lokalisering och utformning inte framgår av ansökan ska godkännas av tillsynsmyndigheten vad gäller lokalisering och utformning innan de anläggs.

B.2 Prövningen av artskyddsfrågor i KBS-3-målet

I KBS-3-målet har regeringen tillåtit att mindre vattenområden (gölar) fylls igen vid Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar. Regeringen har också funnit att verksamheten vid Kärnbränsleförvaret är tillåtlig enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen. Regeringen har uttalat att frågan om verksamhetens förenlighet med artskyddsförordningen ingår som en del av regeringens tillåtlighetsbedömning. Regeringen har i den delen instämt i domstolens bedömning att underlaget i ärendet är tillräckligt för att konstatera att det, med krav på

skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder, finns förutsättningar att meddela de dispenser som krävs enligt artskyddsförordningen.

B.3 Vissa skadeförebyggande åtgärder bör prövas omedelbart

Domstolen har vid två tillfällen – den 8 januari 2014 (aktbil. 28) och den 13 juni 2017 (aktbil. 51) – beslutat att artskyddsmålet inte ska handläggas gemensamt med KBS-3-målet. Huvudregeln torde likväl vara att frågan om artskyddsdispens bör avgöras samordnat med att domstolen lämnar tillstånd till och föreskriver villkor för Kärnbränsleförvaret.

Länsstyrelsens beslut är dock utformat så att det åligger SKB att vidta vissa skadeförebyggande åtgärder innan gölar får fyllas igen som ett led i de inledande anläggningsarbetena för Kärnbränsleförvaret. De skadeförebyggande åtgärderna ska dessutom ha fått en bestämd ekologisk funktion innan anläggningsarbetena får påbörjas.

Inom ramen för dispensmålet har SKB åtagit sig att anlägga fyra nya dammar. SKB har anlagt sex nya dammar i närheten av de gölar som ska fyllas igen. Dessa har varit föremål för vederbörlig prövning efter anmälan om vattenverksamhet.

I yttrandet den 20 december 2016 (aktbil. 32) redovisade SKB bl.a. följande.

Arbetet med anläggande av sex nya dammar i Forsmark har genomförts utifrån erfarenheter från Gårdskär och de principer som redovisats i dispensansökan. Fyra nya dammar grävdes under februari 2012 och ytterligare två i februari 2014. Livsmiljöerna i dessa har följts genom årliga karteringar av bottenvegetation och bottenfauna samt vattenkemiska undersökningar. Även förekomst av gölgröda och större vattensalamander i dessa dammar har inventerats årligen. Efter säsongen 2016 kan det konstateras att två av de nya gölarna fungerar så pass bra som gölgrodelokaler att reproduktion bekräftats i två respektive tre på varandra följande år. Detta trots att inga grodor flyttats till dessa helt nya lokaler. Gölgrödor har självständigt hittat dessa lokaler och använt dem för reproduktion. Kolonisering av de nya lokalerna har alltså skett genom naturlig spridning av arten.

Större vattensalamander, som trivs i samma habitat som gölgröda, har observerats i samtliga anlagda gölar vid minst något av inventeringstillfällena 2012-2016. Vid inventeringen 2016 observerades flest individer i en av de

anlagda gölarna, faktiskt dubbelt så många individer som i den lokal som hade näst flest observationer.

SKB bifogar ytterligare underlag som visar att fem av de sex nyanlagda dammarna redan nu utgör livsmiljöer för gölgroda och större vattensalamander, se Bilaga 1. Som framgår av ovan har, trots att någon flytt inte har genomförts, båda dessa arter självmant hittat till de nyanlagda dammarna. Förekomst av båda arter har konstaterats under flera år. För gölgroda har även reproduktion noterats i de flesta dammarna någon gång under de årliga inventeringarna och i två av dammarna har mycket god reproduktion observerats under de senaste fyra åren. Större vattensalamander har noterats regelbundet i fyra av de anlagda dammarna.

Av ekologiska skäl bör flytten av gölgrödor och större vattensalamander ske under våren när individerna vandrar från övervintringslokaler till gölen, vilket för större vattensalamander sker strax efter snösmältning (april) och för gölgroda under perioden maj-juni.

Det som nu anförts utgör enligt SKB skäl för domstolen att avgöra frågan om artskyddsdispens såvitt gäller flytt av gölgroda och större vattensalamander (punkten f) i länsstyrelsens beslut genom ett särskilt avgörande. De övriga frågorna i artskyddsålet (punkterna a)-e) och g)) avser åtgärder i samband med eller som en följd av etableringen av Kärnbränsleförvaret och dessa frågor bör lämpligen prövas samordnat med KBS-3-målet.

B.4 SKB:s yrkanden

SKB hemställer att domstolen upptar frågan om artskyddsdispens för fångst och flytt av gölgrödor och större vattensalamander samt dessas rom och yngel enligt punkt f) i länsstyrelsens beslut till särskilt avgörande.

SKB hemställer i *första hand* att domstolen avslår miljöorganisationernas överklaganden såvitt avser punkt f).

SKB hemställer i *andra hand*, för det fall domstolen inte tar upp punkt f) till särskilt avgörande, att domstolen upphäver sitt tidigare förordnande om inhibition såvitt avser punkt f) i länsstyrelsens beslut.

B.5 Skäl för SKB:s yrkanden

Genom regeringens tillåtighetsbeslut står det klart att Kärnbränsleförvaret ska anläggas på den plats där det idag finns gölar med gölgrödor och större vattensalamander. Regeringen har också beslutat att det finns förutsättningar att meddela nödvändiga dispenser enligt

artskyddsförordningen. Etableringen av Kärnbränsleförvaret utgör ett tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse. Behovet och lokaliseringen av Kärnbränsleförvaret har studerats ingående under lång tid. Det finns därför behov av dispens av tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse och det finns ingen annan lämplig lösning. Att fånga och flytta gölgrödor och större vattensalamander till annat ekologiskt godtagbart habitat innan gölarna fylls igen utgör en ändamålsenlig skadeförebyggande åtgärd.

De nyanlagda dammarna har inneburit att nya livsmiljöer för dessa arter har skapats och som framgår ovan har dessa självmant flyttat till de nyanlagda dammarna och reproduktion har konstaterats i flera av dammarna under flera år. Genom SKB:s övervakningsprogram av större vattensalamander och gölgrödan finns en god kunskap om dessa arter och dess förekomst och reproduktion i området. Resultatet av genomförda inventeringar under 2012–2020 visar på att den lokala populationen hos båda arterna har ökat. Sammantaget bekräftar detta att den nu aktuella dispensåtgärden inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus i arternas naturliga utbredningsområde. SKB hänvisar till vad som anförts om arterna i yttrandet den 20 december 2016 och tillägger följande.

Det finns flera fördelar med att påbörja flytt av gölgrödor och större vattensalamandrar i ett tidigt skede. Från ekologisk synpunkt är det fördelaktigt att kunna påbörja flytten snart eftersom det möjliggör flytt under flera år och ger bättre förutsättningar att få med så många individer som möjligt. När det gäller större vattensalamander nyttjar denna art inte gölar under ungdomsstadiet. Det är först vid 2 till 4 års ålder då vattensalamandern är köns mogen som den nyttjar gölar och kan därför först då flyttas från gölen. Flytt under flera på varandra följande år skapar därmed förutsättningar för flytt av fler individer. En annan fördel med att kunna genomföra flytt av arterna på ett tidigt stadie är att det ger bättre möjligheter att anpassa flytten till den mest lämpliga tidsperioden för respektive art. Som framgår ovan är den mest lämpliga tidpunkten på året att genomföra flytten under våren, men även flytt under hösten är möjlig. En tidig flytt ökar därmed möjligheterna till att planera flytten till den på året mest lämpliga tidpunkten, utan att det riskerar att orsaka onödiga fördröjningar av andra för Kärnbränsleförvaret nödvändiga aktiviteter.

För att hindra att gölgrödor och större vattensalamandrar på nytt bosätter sig i den göl varifrån flytt har skett och som i framtiden kommer att fyllas igen planerar SKB att låta det staket, som anläggs runt gölen inför infångandet av groddjuren, sitta kvar efter det att flytt har genomförts. SKB åtar sig att tillse att staketet har godtagbar funktion för att hindra att individer av dessa

arter tar sig tillbaka till gölen intill dess att utfyllnad sker, vilket i praktiken blir efter det att SKB erhållit tillstånd till anläggande av Kärnbränsleförvaret.

Sammantaget har SKB visat att det föreligger förutsättningar för artskyddsdispens såvitt avser fångst och flytt av större vattensalamander och gölgroda och dess rom och yngel.

Miljöorganisationernas överklaganden i denna del bör därför avslås.

För det fall domstolen anser att frågan om dispens för flytt av gölgroda och större vattensalamander (punkten f) i länsstyrelsens beslut) inte bör brytas ut för delavgörande utan att frågan ska avgöras slutligt och samlat i samband med prövningen av övriga dispenspunkter och Kärnbränsleförvaret menar SKB att det i vart fall finns skäl att upphäva inhibitionen. Genom regeringens beslut står det klart att verksamheten, dvs. anläggandet av Kärnbränsleförvaret, är tillåtlig och att det finns förutsättningar att meddela nödvändiga dispenser enligt artskyddsförordningen. Som framgår av ovan avser den nu aktuella dispensåtgärden att flytta gölgroda och större vattensalamander från gölar som ska fyllas igen och åtgärden sker i syfte att undvika att individer av dessa arter skadas eller dödas. Flytten innebär inga irreversibla konsekvenser.

B.6 Målets handläggning

SKB hemställer att domstolen avgör frågan om artskyddsdispens för flytt av gölgroda och större vattensalamander enligt punkt f) i länsstyrelsens beslut snarast möjligt genom föredragning av handlingarna. Som utvecklats ovan är det ekologiskt fördelaktigt att genomföra flytt under våren och under flera på varandra följande år. SKB planerar att påbörja flytt våren 2023.

Stockholm den 15 mars 2022

Svensk Kärnbränslehantering AB, genom

Per Molander

Caroline Perlström

Martin Johansson